

Haarlemmerolie

De metamorfose van Wouter Bos, van minister van Financiën naar minister van het Financien van Staatsbedrijven en andere Noodlijdende Sectoren, zal ook hem hebben verrast in omvang en snelheid. Waar nog maar enige maanden geleden van overheidswege enorme koudwatervrees bestond om zich al te zeer te bemoeien met de grillen van de markt, maakt men zich nu op, onder grote politieke druk en in navolging van andere OECD landen, om 'iets' te doen om de comateuze economie tot leven te wekken.

Terwijl de slechte berichten uit Oost en West het zwartste sce-

Door
Coby van der
Linde

nario van de week ervoor alweer naar de prullenbak verwijzen als te optimistisch, wordt van onze voormalige ambtelijke marktadepten verwacht dat zij losjes doorschakelend de rol van 'redder der economie' kunnen spelen. De staat als Haarlemmerolie van de markt.

Markt

In de jaren '80 van de vorige eeuw had juist de Reagan/Thatcher-revolutie voor een omgekeerd beginsel gezorgd, namelijk de markt als redder van de noodlijdende staat. In de jaren '70 was onder druk van een andere recessie waar ook de dollar en energie hadden gefigureerd in de aanloopperiode, de staat belast met grote begrotingstekorten en in veel gevallen ook eigenaar gemaakt van aardig wat bedrijven en soms hele bedrijfstakken. De terugtrekking van de staat als eigenaar en de opstanding van de

overheid als regulator begon na het economische herstel in de latere jaren '80.

Energiebeleid

In mijn vak leidde de revolutie van de markt er toe, dat zelfs de heilige drie-eenheid van de prioriteiten van het energiebeleid (voorzieningszekerheid, milieu en relatief lage prijzen) werd omgebouwd tot voorzieningszekerheid, milieu en markt. Een vreemde figuur om een van de ordeningsprincipes van de economie tot een prioriteit van het energiebeleid te maken. Wat voor markt dan tot hoofddoelstelling was gebombardeerd, heeft nog vele hoofdbreken gekost, omdat de energiemarkten niet gemakkelijk in het volledige concurrentiemodel uit de leerboeken te persen waren. Zwaar gereguleer en 'ander-aan-de-knoppen-gedraai' verder, brachten de EU en Nederland namelijk op zijn best een concurrerend oligopolie-model. Energie liet zich niet gemakkelijk vangen in het voorziene marktmodel en de marktimperfections noopten tot forse ingrepen in de organisatie van de markt en de structuur van de bedrijven. Nederland is juist aangeland in het laatste stadium van de verbouwing van de gas- en elektriciteitssector en nu slaat de pendule weer de andere richting uit.

De markt werd door sommigen ook alle noodzakelijke kwaliteiten toegedicht op het gebied van de voorzieningszekerheid. Mochten er problemen zijn, dan lag dat aan het niet goed toepassen van het marktbeginnsel, niet aan allerlei in de waardeketen ingebakken karakteristieken die het beoogde markt-evenwicht in de weg stonden.

Mirakel

Eigenlijk is het achteraf een mirakel te noemen dat met de introductie van de markt als prioriteit van het energiebeleid niet meteen het voorzieningszekerheidsbeleid overboord werd gezet. Dan was de spanning tussen het tegelijkertijd nastreven van de drie prioriteiten van het energiebeleid ook meteen opgelost. Wel zo gemakkelijk. Het is geen moeilijke voorspelling, dat de markt als prioriteit van het energiebeleid een geruisloze afgang te wachten staat in het volgende Energerapport en vervangen zal worden door..... wat eigenlijk? De staat zou in het licht van de huidige discussie een logische vervanger zijn, temeer daar vele producerende landen maar ook opkomende landen ons daar de laatste jaren al in zijn voorgaan. Het grondstofnationalisme gespiegeld in het consumentennationalisme. Uit de energieplannen van Obama-Biden valt onder andere te lezen dat binnen tien jaar meer olie wordt bespaard dan nu uit Venezuela en het Midden-Oosten wordt geïmporteerd. Nu is een zuiniger VS een oude wens van de Europese landen, maar de verwijzing naar de herkomst van de bespaarde olie doet ons erg politiek aan. Het herinnert ons dat energie-efficiëntie en duurzaamheid in de VS een zaak van nationale veiligheid is.

Boodschap

Nationale veiligheid raakt echter in Europa niet de juiste politieke snaar en kan dus hier niet de vervanger worden van de markt. Een terugkeer naar de doelstelling uit de jaren '70 van de vorige eeuw, de relatief lage prijzen, is lastig omdat daarmee het groene programma niet van de grond kan komen. Relatief hoge prijzen als doelstelling van het energiebeleid is moeilijk te verkopen aan de consument-kiezer, ondanks de goede uitwerking hiervan op zowel voorzieningszekerheid als het milieu. We leven immers in barre tijden en eenieder wil op de kleintjes letten. Maar hoge energie prijzen wakkeren energie-efficiëntie aan, en zwakke CO₂-uitstoot af en daarmee werken ze een verbetering van de voorzieningszekerheid en het milieu in de hand. Maar lekker bekt het niet als doelstelling van het energiebeleid.

Bovendien kan het organisaties als OPEC een argument aanreiken om hoge olieprijsen te gaan nastreven door investeringen dan maar achterwege te laten, zeker met de Obama-Biden argumentatie in de hand. Daarom denk ik dat het begrip groene prijzen de beste kans maakt om in het volgende Energerapport opgenomen te worden als prioriteit van ons energiebeleid. Het laat voldoende in het midden welke haarlemmerolie nodig is om de doelstellingen van het energiebeleid na te streven en het klinkt goed. ■

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Algemene Energeraad.